

Presterødkilen naturreservat

Presterødkilen er et verneområde av internasjonalt format. Mer enn 260 fuglearter er observert i reservatet.

Presterødkilen var i 1969 Vestfolds første fredede våtmarksområde. Naturreservatet fikk i 1985 status som Ramsarområde. Ramsarkonvensjonen er en internasjonal avtale om forvaltning av verdens viktigste våtmarksområder.

Presterødkilen er en langgrunn, næringsrik våtmark, i overgangen mellom brakkvann og saltvann. Vegetasjonsbeltet innerst, de tidvis oversvømte mudderflatene og sjøområdene utenfor huser vidt forskjellige plante- og dyresamfunn. Også over tid endrer området karakter. Strandengene som tidligere var husdyrbeite, og særlig fantes på østsiden av reservatet, har grodd igjen. Slike miljøforandringer gjenspeiles i fuglefaunaen. Noen arter forsvinner, andre kommer til.

Presterødkilen naturreservat ligger tett på næringsvirksomhet og boligstrøk. ▼

FAKTA

Naturreservatet ble opprettet i 1969.
Det ble utvidet i 1985 og 2012.
Reservatet er 1087 dekar stort.
En femtedel er landareal.

Foto copyright Svein Andersen

Skjeggmeisen er gjest i takrørskogen om høsten og vinteren. ▲

Tandrør er et gress som kan bli tre meter høyt. ▲

Karakteristisk for området er det nesten ugjennomtrengelige beltet av tandrør, som på enkelte steder er mer enn 100 meter bredt. Tandrør er et gress som kan bli mer enn 3 meter høyt. Tandrørskogen gir skjul og næringsgrunnlag for en rekke fuglearter, som løvsanger, låvesvale, myrsanger, rørsanger og sivspurv. I overgangen mellom juli og august beiter mengder av løvsangere og andre småfugler på bladlus i tandrørskogen. Den sjeldne skjeggmeisen viser seg særlig vinterstid, og kan høres med sin karakteristiske lyd; «psjing».

For å gjenskape strandengene på østsiden av reservatet, ble det i 2010 satt i gang et forsøk med beiting i verneområdet. Siktemålet er at større gradvis skal beite seg utover i reservatet, og slik gjenskape noen av strandengene.

Mudderflatene byr på alger, snegler, krepsdyr og mark. Dette fristende matfattet blottlegges ved lavvann. Det er registrert nærmere 40 vadefuglearter i reservatet. Noen av disse er svært sjeldne. Rødstilk, gluttsnipe, myrsnipe, storspove, tjeld, grønnstilk og vipe er blant de vanligste. Her finnes også ender som stokkand, gravand, krikand og brunnakke.

Ute på åpent vann er det knoppsvaner i stort antall, laksand, kvinand og siland. Er man heldig, kan man også oppleve fiskeørn. Vinterstid kan den sjeldne lappfiskanda opptre i reservatet, side om side med andre dykkender. Store undervannsenger av ålegress er jakt- og beitemarker for fuglene.

Store undervannsenger av ålegress er jakt- og beitemarker for fuglene. ▼

Foto copyright Eli Rinde

Rasteplass for trekkfuglene

En rekke fuglearter er helt avhengige av grunne bukter og strender under trekket hver vår og høst. I slike områder finner langveisfarende fugler mat og hvile før neste etappe på vingene. Forsvinner det internasjonale nettverket av våtmarksområder, får ender, gjess og andre vannfugler problemer med å forflytte seg mellom sommer- og vinterbeiter.

Under fugletrekkene om våren og høsten har Presterødkilen en magisk tiltrekning på en rekke fuglearter. Fuglenes vårtrekk strekker seg over et langt tidsrom. På Presterødkilen kan de første forløperne for vipetrekket dukke opp allerede i februar. Når vipenes vårtrekk er avsluttet, har trekket for mange andre arter ennå ikke begynt. Det er først i april og mai det virkelig svinger på Presterødkilen. Da mellomlander et stort antall arter og individer på mudderflatene ytterst i Slagendalen. Høsttrekket er på sitt mest intense i august og september.

Helt siden tidlig på 1950-tallet er det blitt ringmerket fugler i Presterødkilen. Bare i de fem årene fra 1963 til 1967 ble det merket 12 834 fugler i området. Flere av fuglene ble funnet igjen i Storbritannia, Spania og Frankrike.

◀ Presterødkilen ligger midt i trekkrutene til grønnstilk. Under feltarbeid på 1960- og 1970-tallet ble det ringmerket et stort antall grønnstilk. Dette ga god innsikt i artens trekkveier. Ingen andre steder i Norge har det blitt fanget og ringmerket flere grønnstilk enn i Presterødkilen. ▼

Foto copyright Børre-Eirik Helgerud

Presterødkilen har to fugleobservasjonstårn. Tårnet i sørvest ble åpnet i 2009. ▲

Også mer stasjonære fugler trives i den grunne kilen. Etter hekking i skjærgården på forsommeren, bruker grågås Presterødkilen til hvile og overnatting. Tusenvis av grågås finner mat i åkerlandskapet omkring naturreservatet. I tillegg benytter mange små spurvefugler takrørskogen til næringssøk og overnatting under høsttrekket.

Fugler i Presterødkilen flyr gjerne over til naturreservatet på Ilene, og motsatt. Gåseploger i retning øst-vest på himmelen er et tegn på at gressene er på vei fra det ene reservatet til det andre.

Nordøst i reservatet ble det i 2006 bygget et enkelt fugleobservasjonstårn, og tre år senere stod et tårn ferdig i sørvest. De to tårnene har gitt ornitologer og folk flest helt nye muligheter til å følge fuglelivet i reservatet. Tårnet i sørvest er utformet slik at også bevegelseshemmede kan benytte det.

Ingen selvfølge

Det var slett ingen selvfølge at fuglene skulle få førsteretten til det som i dag er Presterødkilen naturreservat. En lang kamp mellom nasjonale og lokale myndigheter endte i 1969 med at regjeringen vernet Presterødkilen.

Opprettelsen av Presterødkilen naturreservat innledet en ny æra i naturvernet i Norge. Forslaget om vern bygget på et naturfaglig og økologisk fundament. Dessuten ble det gjennomført vern til tross for lokalpolitisk motstand.

Presterødkilen var helt fra tiden rett etter annen verdenskrig et klassisk våtmarksområde, der fuglelivet ble observert og etter hvert mer systematisk registrert av interesserte og engasjerte ornitologer.

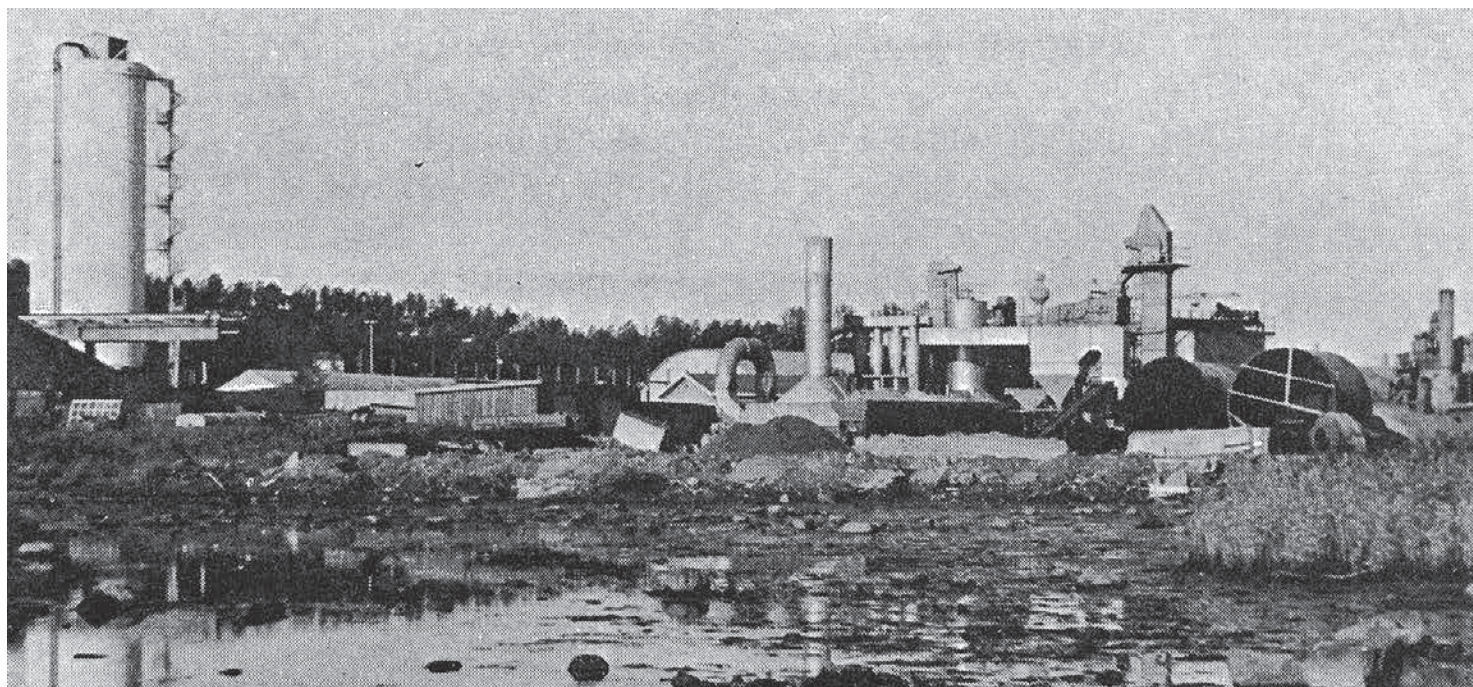
Etter krigen ble våtmarkene i økende grad utsatt for inngrep. Fra tidligere å være innmark med fuktig eng og beitemark, ble de dumpeplasser for avfall og fyllmasser. Fyllingene på begge sider av Vellebekken, rett nord for dagens reservat, mottok både husholdningsavfall og fyllmasser. I mange år var det en kolossal mengde måker, kråker og rotter på disse fyllingene. På sikt var det et mål for Tønsberg kommune å fylle ut hele kilen og gruntvannsområdene på Stensarmen, og deretter ta dem i bruk til utbyggingsformål. Før sammenslåingen med Sem kommune, hadde Tønsberg svært trange grenser og få andre muligheter til å skaffe seg utbyggingsarealer.

Fangst og ringmerking av fugler i Presterødkilen var godt i gang allerede på 1960-tallet. Ornitologen Ragnar Syvertsen i aksjon. ▼

Fra vernehold ble det dokumentert at Presterødkilen var et svært viktig våtmarksområde, med stor betydning for fuglelivet. Foruten direkte observasjoner, var en god del av kunnskapen basert på ringmerking. Etter henvendelse fra Østlandske naturvernforening, utarbeidet naturvernpioneren Magnar Norderhaug i 1967 et forslag om å opprette et naturreservat i Presterødkilen. Forslaget om å frede Presterødkilen fikk en blandet mottagelse. I tidligere Sem kommune var det ikke spesielt stor motstand, mens det i Tønsberg kommune var til dels sterke innvendinger.

Etter opprettelsen i 1969 har naturreservatet blitt utvidet i to omganger. I 1985 ble Træleborgodden innlemmet i reservatet. I 2012 var det en ny utvidelse. Da ble det lagt til arealer i både øst og vest, samt nye sjøarealer i sør.

Etter krigen ble våtmarkene i økende grad utsatt for inngrep. Ytre deler av Presterødkilen på 1960-tallet. ▲

Indre deler av Presterødkilen på 1960-tallet. ▼

«Et spolert naturområde kan aldri erstattes eller rekonstrueres»

I 1967, to år før Presterødkilen ble vernet, skrev naturverneren Magnar Norderhaug om det han kalte «fuglenes bukt»:

«Presterødkilen er ikke bare en av Sør-Norges mest verdifulle fuglelokaliteter. Området ligger også som en levende illustrasjon på de problemer vi i vår tid står overfor innen naturvernsektoren. Over hele landet er utbygging og industrialisering skritt for skritt i ferd med å spolere uerstattelige deler av vårt naturlige miljø. Dette er av flere grunner ikke bare beklagelig, men urovekkende. Vårt syn på 'fornuftig arealutnyttelse' er i en stadig endring som følge av den økende levestandard og befolkningskonsentrasjon i bysamfunn. I denne utviklingen får synet på rekreasjonsverdier og urørt natur en helt annen status enn tilfellet er idag. Vi kan bare tenke på den utvikling friareal-erhvervsen har gjennomgått i de siste årtier.

Litt etter litt vil vi også erkjenne at andre naturverdier får vesentlig betydning for samfunnet. At verdien av naturområder ikke alltid er størst som potensielle boligfelt eller industritomter, uten rett og slett som natur i urørt form!

Et spolert naturområde kan aldri erstattes eller rekonstrueres. De disposisjoner vi gjør i dag skal ettertiden draes med, gode som onde. Det er derfor vi må vie naturvernsektoren så stor omtanke i dag. Vår tid bestemmer fremtidens livsmiljø.

Forståelsen for disse synspunkter er nå i ferd med å bli forstått i Norge. Presterødkilen kan bli et eksempel på dette. Ved forutseenhet kan denne lille fuglelokaliteten nå bli liggende som en levende tankevekker for en almenhet som i økende grad vet å verdsette våre naturverdier.

Presterødkilen kan vise at det er mulig å beholde uerstattelige naturområder i en samfunnstjenlig form. Bare vår innsikt strekker til, kan selv en spinkel sivbrem være nok ---.»

Flokker med brunnakker er et vanlig syn i Presterødkilen, særlig sent på høsten. ▼

Foto copyright Gunnar Numme

Reservatet strekker seg i dag helt ut til tuppen av Træleborgodden. ▲

Storfe på beite gjenskaper strandenger øst i reservatet. ▼

